గొప్పవారితో గుసగుసలు

పింగళి సూరన, తెనాలి రామకృష్ణుడు, భట్టుమూర్తి

కీ॥ శే॥ శ్రీ వారణాసి శ్రీనివాసరావు

[మునుపటి హంపీ విఠలాలయ మంటపంమీదే క్రిందటి సంభాషణ సాగిస్తూ పింగళి సూరన్న భట్టుమూర్తి, తెనాలి రామకృష్ణులు, దగ్గరలో నేనూ]

నే: చిత్తం. అయితే తమ గ్రంథం కథల గుదిలా గుందే?

రా: నావెంట బడ్డావ్! కథలు గుదో గదో బాగుందా, లేదా? నేనేం కావ్యం రాస్తున్నాననలేదే? కవిత్వమంటే నా అభిప్రాయ మిదివరకే చెప్పానా? ఆమంత్రి రాయమని పోస్తే రాసా, పాండురంగస్వామి మహత్తు నొక పురాణంగా. దాన్లో నెన్నో ఉపాఖ్యానా లున్నాయ్. అవన్నీ బాగున్నాయనే నే ననుకున్నా—ముఖ్యంగా నిగమశర్మోపాఖ్యానం. నా తత్త్వం మీరంతా బాగా యెరుగరు: ఏదో అంటూ చేస్తాగాని, అది పదిమందికి వచ్చుతుందా లేదా ఈరంకి పడను. నచ్చితే సంతోషమే లేకపోతే విచారంలేదు.

భ: ఆ సంతోషంమటు కెందుకో అంత నిర్లిప్తతా స్వభావుఁకు?

రా: మళ్ళీ మొదలా. సంతోషమనే తెగులు, తినే ఉప్పూ కారంవల్ల సంభవించింది. (నాతో) నా కవిత్వ విషయం కొంత యిదివరకే చెప్పాగదా నారికేళ చర్చలో.

నే: చిత్తం—తమ పద్యాల్లో మారుమూల పదాలు 'కద్రూజాంగద', 'ప్రాసగువిత్తువంటి', 'ఉత్కోచుడు' ఇట్లాటి వెన్నో ఉన్నా యొకగంపెడు. అట్లాటి పదాలు ప్రయోగిస్తారేం? పాఠకమే అర్థంగాక కొట్టుకుంటూంటే దానికి తోడీ పదాలు కూడానా?

రా: ఒరేవ్, నీకు పొగరుగూడా వుందిరా! నోటి కేదొస్తే అదంటావ్; నీ స్వభావమే అదనుకుంటా, పాపం! ఈ సందేహాన్ని కొబ్బరికాయను బద్దలుకొట్టి నపుడే కొంతవరకు తీర్చా. అయినా విపులంజేస్తా విను. మారుమూల పదాలేమిటి? కవి నిఘంటువును దగ్గరబెట్టుకుని యేరి వ్రాయడు వాడి అభిరుచిసిబట్టి వాడు చదివేటప్పుడో వినేప్పుడో కొన్ని మాటలు బాగున్నాయనుకుంటాడు. అవి వాడి జ్ఞానంలో జీర్ణించి కవిత్వం చెప్పేటప్పుడు వస్తాయి వాడికి. వాట్ని వాడుతాడు. అంతేగాని ఇంకా పు రెక్కి దామని వాడడు. అట్లా వాడితే పద్యం పట్టిస్తుంది. అట్లా పట్టిచ్చే పద్యం నా దొక్కటీ చదువూ వింటూ. త్రికరణశుద్ధిగా కూర్చుని చదువుకోక, పేలకిండి మాటల్నేర్చి, అవే లేవు కాబట్టి యీ కవిత్వం బాగుండ్లే దనడం మీకే తగిపోయింది.

నే: అదేమిటండీ, శ్రీహర్షుడు నైషధం వ్రాసి తీసికెళ్తే సరస్వతీదేవర్థం కాలేదని లేచిపోతూ, కొంతకాలం రాత్రుళ్లు మినసకుడుం దని గేదె పెరుగు తాగమన్లా! అట్లా చేసింతర్వాత మళ్ళీ వ్రాపితీసికెళ్తే ఆమె అర్థమౌతుందని ఆమోదించలా!

రా: ఆరి మీ తెలువు తెల్లవారా! అప్పటికి మటుకర్థమై చచ్చిందా తేలిగ్గా! 'నైషధం విద్వదౌషధం' అంటే అర్థం సరిగ్గా తెల్సుకోండి. ఇప్పటికీ శ్రీహర్షుడి నైషధం, వ్యాఖ్యాత సహాయంలేకుండా నా కర్థమౌతుం దనే పండితుణ్ణి చూపించు. నీ మినపకుడుం గేదె పెరుగూ పాడుగాను. ఇంకేం, మీరంతా యిప్పుడు కాఫీ హోటళ్ళకెళ్లి ప్రొద్దున్నే యిడ్డీలంటున్నారుగా! అందుకనే మీ కవిత్వాలు పేలపిండిలాగుంటాయ్! మా కవిత్వాలాగా మా కర్మం.

నే: ఏదైనా అడిగితే తలవంపులు చేసారుగదా!

భ: అదీయనకు పూర్వాశ్రమంలో జాడ్యం గాని అత్యద్భుతమైన కవిత్వం చెప్తాడు. అదే యనవుచ్చేగాస్తుంది.

రా: హుఁ లాకపోతే నాయనమ్మ లేం జేసారో!

నే: ఏమిచేయలేరు; కోపంగంటే తలగాస్తుంది కానీండి! భట్టుమూర్తిగారూ, మీ వసుచరిత్రలో కథేకే దేమండీ?

భ: మెంతానికి యముడవ్! యిప్పుడు నా భరాతం పడూన్నావ్:

నే: అబ్బే, సందేహనివర్తికోసమడుగుతున్నా.

భ: కథాశ్రే లేనిమాట వాస్తవం. అదే నా గ్రంథానికున్న అందాల్లో నొకటి.

నే: (-శ్చర్యంతో) అదెట్లాగండీ! కథ తక్కువుండడం ఏ గ్రంథానికైనా అందాల్లో నొక టెట్లా గౌతుందండీ?

భ: అదే గ్రహించాల్సిన విషయం. కథ తక్కువైనంత మాత్రంచేత అందంగా లేదేఁ మా గ్రంథాన్ని చివరల్లా చదవడం మానారా మీరంతా? అట్లాటప్పుడు కథాలోపం ప్రధాన ప్రశంస కాదుకదా?

నే: అర్థమైంది కాని రామకృష్ణయ్యగారిని వికటు లన్నారు, మీరూ ఆజాతివారే!

భ: వికటత్వ మేమాత్రమైనా లేకపోతే కవేగాడు - అది మితిమీరగూడ దన్నాం గాని.

రా: అదో దెప్పిపొడుపు.

నే: సరేగాని, ఆంధ్రకవుల్లో సీసపద్యం బాగా నడిపినవా రెవరండీ?

రా: రామచంద్రా! ఏదో వివాదాంశమే తెంకేం కర్మమోయ్, సీకూ? చెప్పండయ్యా చెప్పండి. చివరకీ రావడం మంత్రసానమయ్యేటట్టుంది.

సూ: నేనీ విషయం చక్కగా విచారించలా. ఎక్కణ్ణో తప్ప నే నర్థప్రధానంగా పద్యాలు నడిపా.

రా: అంటే అంత అర్థాన్ని పాటించకుండా, గమనాన్నే ప్రధానం చేసుకున్నారని ధ్వనా?

సూ: నా సమాధానంలో ఆ అర్థంగాని, నీవు స్వభావంచేత నెప్పుడూ లాగే ధ్వనిగాని లేదోయ్: నాసంగతి నే జెప్పుకున్నానంతే.

రా: నీవుచెప్పవయ్యా భట్టుమూర్తీ, చివరకు నేజెప్తా.

భ: సరే అట్లాగే చెప్పవయ్యా, చివరకు వెక్కిరించడాని కేదో ఉపాయ మన్వేషిస్తూంటుంది నీ మాయమనస్సు; పాపం నీవేంజేస్తావ్. నేసమాధాన మిస్తా విన్నాయనా:-వ్రాసిన గ్రంథంలో ఒక్క సీసపద్యాన్న యినాచక్కగా నడిపించని కవిగాని, గ్రంథంలోనున్న సీసాలన్నిట్లో కనీస మొకటి రెండుపాదాల్నయినా బాగా నడిపించని కవిగాని యెవ్వడూ వుండడు. కాబట్టి నీసందేహాంశ మేమౌతుందంటే వ్రాసిన సీసపద్యాలన్నిట్లో నెక్కువసంఖ్యను, వాట్లో నెక్కువ సంఖ్య పాదాల్ని ఎవ్వడు కూర్చాడా అని. దానికి నాకు తోచిందేమిటంటే—శ్రీనాథుడు ముందు, తర్వాత నేను...

రా: ఉహూఁ, (గొంతు సవరించుకుంటూ)

భ: ఉండవయ్యా బాబూ, నీతో చావొచ్చింది—తర్వాత మా రామకృష్ణయ్య.

రా: రామకృష్ణయ్యాంటే, ఆయన తర్వాత నీతర్వాత నేనా! నాకు మూడోస్థానమా? ఆకిర్తిలో అగ్రతాంబూల మాయనకా, ద్వితీయం నీకా, తృతీయం నాకా!

భ: అగ్నీనీ తొందర బంగారంగానూ, చివరదాకా వినకుండానే యీ అరిలింపు! తర్వాత మా రామకృష్ణయ్య అటూకూర్చాననిఁ.అయితే-

రా: అయితే వచ్చింది: ఏదో వుంది.

భ: అబ్బబ్బా! ఇదేం తొందర! కొంచెమాగి వినవయ్యా! శ్రీనాథుడు నేనూ ఎంతకూర్చినా ఏపాదంలోనో మాసీసం పడిపోతూం టుంది నడకలో. మా రామకృష్ణయ్య మటుకెక్కణ్ణో తప్ప పాద మట్లా పడిపోకుండాకూర్చాడు.

రా: అంటే మీ రేసినన్ని తప్పటడుగు లెయ్యలేదన్నమాట! భేష్, బాగుంది నేనొప్పుకున్నా! నాయనా, మూర్తితో నే నేకీభవించా. ఈవిషయంలో ఇక నీవు నన్నడగక్కర్లేదు. భేష్ మూర్తీ, బాగా చెప్పావోయ్! బలే, బాగుంది.

భ: (చిరునవ్వుతో) అహా, యేం సంబరమయ్యా!

రా: సంబరంగా కేమిటోయ్? నీనోట అట్లాటిమాట రావడంకంటే నాకేం గావాలి?

నే: చిత్తం. చిత్రకవిత్వమెవ్వరిది బాగుంటుందండీ ఆంధ్రంలో?

రా: దీనికి సమాధానం నేం జెప్తా విను. నే జెప్పబోయేదాన్లో నేను చిత్రకవిత్వం చెప్పలేదని కాని, చెప్పలేననికాని యెక్కడా లేదు. అది అనధిగాబెట్టుకుని చెప్పినవాణ్ణి కానన్నమాట గ్రహించు. ఇక విను:-ద్వంద్వకథల చిత్రకళ నట్లాగుంచు. దాని తంతువేరూ. దాన్ని సీరిద్దరు బాగానే చెప్పారనాలి, దాన్లో సహజత్వాన్ని మావా డెక్కువహాటించినా. ఇక శ్లేష కవిత్వ విషయంలో అగ్రతాంబూలం మా భట్టుమూర్తికివ్వాలి: ఎక్కడా పట్టకుండా ఈయనకు శ్లేష సహజమా అనుపిస్తుంది. ఆ శ్లేషను యమకాల్లో గమకాల్లో నిమిడ్చి చక్కగా జెప్పాడు.

నే: అయితే, శ్రీభూపుత్రి పద్యానెక్కిరించారేం మీరు.

రా: ఏం జెయ్యమన్నావ్: ఎప్పటిదో తవ్వేత్తుతావ్! మా గోలవేరు, మీగోలవేరు. ఆక్షేపిస్తేగాని మంచినీళ్లు పుట్టేవిగావు మాకు మా కాలంలో. ఆక్షేపణ కింకేం దొరక్క అట్లాగన్నా: అంతా నవ్వుకుని నన్ను చమత్కారి వన్నారు.

భ: చమత్కారంగా మాట్లాడేవాడికంటే భోళావాడుండడు నాయనా? రామకృష్ణయ్యా, నాకు మహదానందమైందయ్యా నీవన్నమాట.

రా: నిజం చెప్పడాని కేమిటోయ్ మూర్తి! నే నేదో కాలక్షేపంకోసమంటూ! ఒకటన్నా ఒకటిపట్టా, ఒకటేసంతోషంతో.

సూ: అందుకనే నెగ్గుకొచ్చావ్, అంతమంది ఘనుల్లో.

నే: చిత్తం. రామకృష్ణయ్యగారూ, ఆ గోలేమిటండీ తమకూ తాతాచార్లగారికీనీ! రామలింగడి కథలంటూ మేమంతా నవ్వుకుంటూ వింటాం చదువుకుంటూ మెప్పుడూ!

సూ: } (ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతారు)
భ: }

రామ: అడిగావ్ నాయనా, యింకా ఆ విషయాలడగలేదేమాని చూస్తున్నా! వాట్ని చెప్పకుండా పారిపోదామంటే కుదిరింది కాదు. కానీ చెబొపట్టు: తాతాచార్ల వారు రాయలవారి గురువు. నేను రాయలాస్థానంలో కవిని. వారు మహాపండితు లని నాకు గౌరవం. నేను కొంటెవాణ్ణి కవి నని వారికి విపరీత భయం. నే నెప్పుడైనా కొంటెతనానికి తమమీద పద్యం జెబితే నది ఊరిమీదబడి అల్లరౌతుందని వారికహోరాత్రమ్యా వ్యగ్రుడుపు. దానికి కారణం నే నెవర్నీ లక్ష్యం చేయకుండా వాండ్లమీద పద్యాలు విసురుతుండడమే!

ఇదంతా కనిపెట్టా డొక తుంటరి. కనిపెట్టి వారి నాటలు పట్టిస్తూండేవాడు. అవి పూరిమీద బడ్డాయ్! నా గ్రహచారవశాత్తు ఆ తుంటరి సరిగ్గా నన్నుపోలుండేవాడు అందుకని ఆ పల్లెల్లనీ నా పైకు తిరుక్కొన్నాయ్! ఆ తుంటరే నీవన్న రామలింగడు. వాడికి తెనాలే. ఇంటిపేరు దాచుకొని ఆ విధవ తెనాలి రామలింగణ్ణని వాడుకునే వాడు. వాడూ బ్రాహ్మడే; వైదికి; బ్రహ్మచారి: కొంచెం చదువుకొన్నవాడు తెలుగులో సంస్కృతములో పద్యాలు గిలికేవాడు చూపిస్తే అంటుకుపోయే తెలివితేటలు కలవాడు. వాడి కొచ్చినన్ని కుయుక్తులెవరికీ రావు. నా శిష్యుణ్ణని చెప్పుకుని తెనాల్నుంచి నా వెంటబడి విజయనగర మొచ్చాడు.

ఆ నగరంలో నే నెక్కడికి కెళ్ళినా నా వెంటనుండేవాడు. నే నెట్లా మాట్లాడేది యేంజేసేది అన్నీ చూస్తుండేవాడు. త్వరలోనే సంగతంతా గ్రహించి నాకుమల్లే వేషంవేసి నా పరోక్షంలో నాకుమల్లే ప్రవర్తించడం సాగించాడు. బాగా యెరుగున్న యిట్లాటి వాండ్లు తప్ప మిగిలిన వాండ్లంతా వాణ్ణే నే ననుకునేవారు. అట్లాటివాడేం జేసినా కొంపదీయలేదూ!

ముందు తాతాచార్ల మీద సాగించాడు. తర్వాత ఊరిమీద బడ్డాడు. ఎట్లాగో వాడని కొన్నాళ్ళకు బైటపడ్డది. కొంతకాలానికి వాడిమీద పితూరీ లేని ఘడి యుండేది కాదు. ఛీ విధవా అని వాణ్ణి కొట్టబోతే మా అమ్మ, భార్య అడ్డమొచ్చేవాండ్లు, 'పోనీండి పాప మంటూ'. ఎందుకంటే, ఆ అపాత్రుడింట్లో అరవచాకిరీ అంతా సర్దుకునేవాడని. ఏం జెయ్యను? ఇంటివాండ్లనా కాదన్లేను! పరాయివాండ్లనా పితూరీ చెయ్యొద్దనలేను. నాకు రోజూ ఆ విధవ చేసే కోతిచేష్టలు సర్దుకోవడమొక మహా కార్యమైంది! ఏం కర్మ మొచ్చిందిరా అని అనుకుని ఊరుకునేవాణ్ణి.

ఇట్లా ఉండగా ఒకరోజేదో—ఆ సంక్రాంతి పండగొచ్చింది. ఏటికి స్నానాని కెళ్లాం. నేను స్నానం చేస్తూండగా 'అయ్యా, మీరు ప్రభువులు. నేను వైదీకప్పాణ్ణి. సంక్రమణపుణ్యకాలం దానానికి యాచిస్తున్నా' అన్నాడు. నవ్వొచ్చి 'యేంకావాలో కోర' మన్నా. 'ఇస్తారా' అన్నాడు. 'ప్రభువైన తర్వాత తప్పుతుందా' అన్నా. 'చిత్తం. వాగ్దానం జ్ఞాపకముంచుకోండి తర్వాతడుగుతా' నన్నాడు. 'ఓరి గాడిదా, సంక్రాంతి ఘడియ మించితే నాకు దానఫలం దక్కదుట్రా' అన్నా. 'వాగ్దానం చేశాను, జ్ఞాపక ముంటుంది, అనండి దానఫల మెక్కడికీ పోదు. నియోగ్యులు మీకేం తెలుసు, వైదీకప్పాణ్ణి అంతమాత్ర మెరుగనా' అన్నాడు. వాడి తెలివికి నవ్వుకుని, రహస్య మేమిటో చూద్దా మనుకుని సరే నన్నా.

నే: ఆ, యేమిటోనండీ అది.

రా: వినవోయ్! నేను వాడడిగిందాకా ఆగితే, నీవు నే జెప్పిందాకా ఆగలేవ్?

తర్వాత మధ్యాహ్నం భోజనానంతరం మంచం మీద పడుకుని భుక్తాయాసం తీర్చుకుంటున్నా. రోజూ వచ్చినట్టే వచ్చి కాళ్లదగ్గర కూర్చుని సంవాహక మారంభించాడు. తాంబూలం నములూ, ఏదో శ్లోకం జదువుకుంటూ, వాడు కాళ్లు బట్టే చమ్మదనంచేత శ్లోకాన్ని మరచి 'ఒరే, భడవా రామలింగా, యేం బాగా పిసుకుతున్నావురా కాళ్లు' అన్నా. అనడం తరవాయి సరీబాగా పట్టూ 'ప్రభువులవారు, ప్రొద్దుటి దాన' మన్నాడు. 'అడగరా, నీవే మడిగినా యిస్తా' నన్నా. అనేటప్పటికి గభాల్న లేచి నమస్కరించి 'స్వామీ రోజూ నూరు తప్పులు కాస్తామనండి' అన్నాడు.

సూ: }
భ: } (పకలబడి నవ్వడం)
నే: }

రా: మీ నవ్వు చల్లగా వుండా వినండి. యేం జెయ్యనూ? మించి మాటిస్తిని పీకొచ్చింది! మాట తప్పకూడదు. నా ప్రాణాని కరి కాగూడదు! సరే ననుకుని "ఒరేవ్ మాయలమారీ, నే న్నిజమైన ప్రభువును గాను. నీవు నిసతైన బ్రాహ్మణుడవౌనా కాదా" అన్నా. చిత్తమన్నాడు. "కాబట్టి మాట తప్పనుగాని, దానాన్ని కొంచెం నియమిస్తా. నీవు సామాన్యులపట్ల చేసే చిన్న తప్పుల్ని కాస్తాగాని, పెద్దవాండ్లమీది కళ్తే అమ్మగా ర్గొద్దన్నా దేహశుద్ధి చేసి పాతరేయిస్తా" నన్నా. "ఇంకేఁ, నాకదే ఇంకేం, కావాలని వాకిట్లో కళ్ళి నాట్య మారంభించాడు ఊరంతా చూచేట్టు. దార్నిపోయేవాండ్లు, ఇరుగు పొరుగు వాండ్లూ అంతా గుంపుగూడారు. నే నెవరూ చూడకుండా సైగచేసి తలు పేయించి, యేమిట్రా విధవా అల్లరన్నా. 'ఈ నాటి మొదటి తప్పు క్షమించండి స్వామీ' అన్నాడు. మంచం మీదబడి పొట్ట పకలనవ్వి లోపల భోంచేస్తున్న మా వాండ్లను గాబరాపెట్టా. వాండ్లూ విని భోజనమాని నవ్వడ మారంభించారు పొట్టలు పగిలా.

మేము: (మొదటి తప్పన్నప్పట్నించీ నవ్వుకున్నవాండ్ల మింకానవ్వి) మొత్తానికి తగ్గవాడే, మీమీదే ప్రయోగించాడు.